

LIIKUNTAKYKYISYYDEN JA SOSIAALISEN ASEMAN YHTEYS
ALAKOULULAISILLA POJILLA

Kimmo Korpi

Liikuntapedagogiikan

pro gradu –tutkielma

Syksy 2013

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Korpi, Kimmo 2013. Liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman yhteys alakoululaisilla pojilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden pro gradu – tutkielma. 19s.

Tämän artikkelin tarkoituksena oli selvittää suomalaisten alakoulun poikien liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman yhteyttä. Liikuntakykyisyys jaettiin mitattuun ja vertaisten havaitsemaan liikuntakykyisyyteen. Sosiaalinen asema käsittää tässä tutkimuksessa suositun, torjutun ja johtajan roolit.

Tutkimuksen kohderyhmä oli 117 Hämeenlinnan normaalikoulun 3.–6.-luokkalaista poikaa keväällä 2011. Tutkimusaineisto muodostui 107 kyselylomakkeen vastauksesta (92 %) ja 104 kuntotestituloksesta (89 %). Kolmannen ja neljännen luokkatason oppilaita oli mukana 52 kuudelta eri luokalta ja viidennen ja kuudennen luokkatason oppilaita 55 viideltä eri luokalta.

Liikuntakykyisyyttä mitattiin Koululaisten kunnon ja liikehallinnan mittaaminen –testistöstä (Nupponen ym. 1999) valituilla testeillä. Nämä testit olivat vauhditon pituushyppy, 8-kuljetus, edestakaisin hyppely, tarkkuusheitto, eteentaivutus, sukkulajuoksu ja flamingoseisonta. Mitattua liikuntakykyisyyttä täydennettiin vertaisten havaitsemalla liikuntakykyisyydellä, joka selvitettiin kyselylomakkeella. Kyselylomaketta käytettiin myös sosiaalisen aseman määrittämisessä. Tutkittavien ilmiöiden yhteyksiä tarkasteltiin koko tutkimusjoukossa jakamalla tutkittavien joukko nuorempiin (3.–4.-luokkalaisiin) ja vanhempiin (5.–6.-luokkalaisiin) oppilaisiin. Yhteyksien selvittämiseen käytettiin Pearsonin korrelaatiokerrointa.

Saatujen tulosten mukaan vertaisten havaitsema ja mitattu liikuntakykyisyys olivat selvästi yhteydessä toisiinsa ($r = 0,65$; $p < 0,01$). Vertaisten havaitsema liikuntakykyisyys oli yhteydessä sosiaaliseen suosioon ($r = 0,55$; $p < 0,01$) ja käänteisessä yhteydessä torjutuksi tulemiseen ($r = -0,30$; $p < 0,05$) kolmas- ja neljäsluokkalaisilla.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että liikuntakykyisyydellä on selvä rooli alakoulun poikien sosiaalisten suhteiden määrittäjänä. Alakoulun opettajien olisi syytä tiedostaa etenkin heikon liikuntakykyisyyden ja torjutuksi tuleminen yhteys.

Asiasanat: Liikuntakykyisyys, sosiaalinen asema, poikien vertaisryhmä

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	4
2. TUTKIMUSAINEISTO JA – MENETELMÄT.....	6
3. TULOKSET.....	8
4. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	12
LÄHTEET.....	16

1. JOHDANTO

Peruskoululuokkien arjessa on käynnissä jatkuva näkymätön kamppailu sosiaalisesta tilasta, vaikutusvallasta, suosiosta ja kavereista (Koskenniemi 1977, 115; Manninen 2010, 13–14). Sosiaalisen suosion ja hyväksynnän tarve on ymmärrettävää, sillä se vaikuttaa yksilön kognitiivisiin ja emotionaalisiin kokemuksiin ja siten yleiseen hyvinvointiin (Anderson ym. 2001, 116).

Yksilön sosiaalisen aseman määrittymiseen voidaan havaita kaksi yhteen kietoutuvaa mallia. Ensiksi sosiaalinen asema määrittyy yksilöstä käsin. Persoonaan kuuluvat ominaisuudet ja piirteet yhdessä sosiaalisten taitojen kanssa luovat pohjan yksilön arvostukselle ryhmässä. (Anderson, ym. 2001, 117.) Toiseksi asemaa määrittävät oleellisesti ryhmän sisäiset arvostukset ja kiinnostuksen kohteet. On otettava huomioon, että yksilön ominaisuudet ja piirteet saavat eri ryhmissä erilaisia arvostuksia. Jokainen koululuokka luo sisäänsä toisistaan poikkeavia sanattomia ja melko pysyviä arvorakennelmia, joissa menestyminen nostaa tai laskee yksilön asemaa. (Anderson ym. 2001, 118; Weiss & Duncan 1992, 178.) Manninen (2010, 67) on todennut, että tietyssä koulussa hankittu korkea sosiaalinen asema ei välttämättä synny samoin eväin toisessa koulussa.

Poikien vertaisryhmissä esiintyvää statustavoittelua tutkinut Manninen (2010) toteaa korkean sosiaalisen aseman omaavien poikien täyttävän parhaiten poikana olemiseen kohdistetut kulttuuriset odotukset. Näitä odotuksia kutsutaan maskuliinisuuden ihanteiksi. Mannisen (2010, 80) tutkimuksessa suosivat pojat osoittivat maskuliinisuuttaan urheilussa, leikitappeluissa, tietokonepelaamisessa ja olemalla lojaali kaveriryhmää kohtaan. Pojat, jotka eivät tavoitelleet näitä ihanteita, nähtiin erilaisina, ja heidän sosiaalinen asemansa oli heikko. Mannisen (2010, 87) mukaan tyttömainen tai liian lapsellinen käyttäytyminen, itkeminen, pelon näyttäminen ja passiivisuus liikunnassa ovat poikien kohdalla piirteitä, jotka saattavat johtaa alisteiseen asemaan. Maskuliinisuuden ihanteet määrittyvät sosiaalisissa prosesseissa ja ne ovat luonteeltaan muuttuvia. Vaikka jokaisessa poikaryhmässä poikana olemisen ihanteet ovat erilaiset, näyttäisi olemassa olevan useita yhteisiä ihanteita. (Manninen 2010, 32, 66–69.) Tällaisia ovat esimerkiksi urheilullisuus, paremmuus suhteessa muihin, väkivallan normalisoituneiden muotojen hyväksyminen, voima, kontrolli, kilpailullisuus, rohkeus, itseluottamus ja seikkailunhalu (Manninen 2010, 32; Swain 2005, 220).

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että poikien liikunnallinen kyvykkyys on vahvassa yhteydessä sosiaaliseen suosioon omassa vertaisryhmässä (mm. Caravita ym. 2011, 672–677; Chase & Dummer 1992, 418–421; Jago, ym. 2009; Kahila 1993, 18; Manninen 2010, 80; Nupponen ym. 1991, 102; Ommundsen ym. 2010, 390; Weiss & Duncan 1992, 178–179). Toisaalta Manninen (2010, 90) muistuttaa, että vain vertaisryhmän arvostamassa urheilulajissa osoitettu taitavuus vaikuttaa sosiaaliseen suosioon. Pojat tiedostavat, että menestyminen fyysisyyttä vaativissa peleissä ja leikeissä vahvistaa heidän suosiotaan poikajoukossa (Jago ym. 2009). Chasen & Dummerin (1992, 418–421) tutkimuksessa 60 % pojista valitsi taitavuuden liikunnassa ja urheilussa tärkeimmäksi sosiaalisen aseman määrittäjäksi. Tytöillä vastaava osuus oli 8 %. Suomalaisten lasten ja nuorten statuksen määrittymistä tutkineet Caravita ym. (2011, 672) havaitsivat neljäsluokkalaisten poikien joukossa liikuntakykyisyyden (athletic ability) korreloivan suosittuun (popular) asemaan ($r = 0,57$; $p < 0,01$) ja ihailtuun (admired) asemaan ($r = 0,68$; $p < 0,01$). Samanikäisillä tytöillä ja kahdeksaslukkalaisilla pojilla vastaavat yhteydet olivat tilastollisesti merkitseviä, mutta lievempiä.

Tässä tutkimuksessa oppilaiden liikuntakykyisyyden mittariksi valittiin Nupposen ym. (1999) Koululaisten kunnan ja liikehallinnan mittaaminen -testistö. Testistö on ollut käytössä suomalaisessa liikunnan opetuksessa jo useita vuosia, ja siten vakiinnuttanut paikkansa luotettavana testistönä. Liikuntakykyisyys tarkoittaa elimistön ohjaavien ja toteuttavien järjestelmien toimintakykyä liikuntatehtävissä. Liikuntakykyisyys koostuu fyysisestä kunnosta ja liikehallinnasta. Koululaisten kannalta keskeisimmät fyysisen kunnan osa-alueet ovat nopeus, kestävyys, voima ja notkeus. Liikehallinnalla tarkoitetaan hermoston, aistien ja lihaksiston kykyä vastata liike- ja liikuntatehtäviin tarkoituksenmukaisella tavalla. Liikehallinnassa liikettä ohjaavien hermosto- ja aistijärjestelmien toimivuus on keskeistä. Liikehallinnan osakyvyt ovat tasapaino, voimaerottelu, nopeuserottelu, ajoitustarkkuus, suuntatarkkuus, yhdistely ja muuntelu. (Holopainen 1990, 23; Nupponen 1997, 17.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Koulun kuntotestistöllä mitatun liikuntakykyisyyden ja kyselylomakkeella kysytyn, vertaisten havaitseman, liikuntakykyisyyden yhteyttä sosiaaliseen asemaan alakoulun poikien keskuudessa. Oletuksena aiemman tutkimustiedon perusteella on, että sekä poikien mitattu että havaittuliikuntakykyisyys ovat yhteydessä alakouluikäisten poikien sosiaalinen asemaan.

2. TUTKIMUSAINEISTO JA – MENETELMÄT

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kaikki 117 Hämeenlinnan normaalikoulun 3.–6.-luokkalaista poikaa, joista 107 osallistui tutkimukseen. Kolmansiä, neljänsiä ja viidensiä luokkia oli mukana kolme ja kuudensia kaksi. Tutkimuksessa oppilaat jaettiin luokkatason mukaan kahteen ryhmään. 3.–4.-luokkalaisten oli yhteensä 52 poikaa ja 5.–6.-luokkalaisten 55 poikaa. Yhden luokan pojat (10 poikaa) jäivät tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2011 mittaamalla liikuntakykyisyyttä liikuntatunneilla ja teettämällä kyselylomake luokkahuoneissa.

Tutkimusaineisto muodostui 107 kyselylomakkeen vastauksesta (92 %) ja 104 kuntotestituloksesta (89 %). Kuntotestitulokset jäivät tekemättä kolmelta viidesluokkalaistelta pojalta pitkäaikaisten poissaolojen vuoksi.

Tutkimukseen osallistuneet oppilaat täyttivät kyselylomakkeen, jolla mitattiin vertaisten havaitsemaa liikuntakykyisyyttä ja sosiaalista asemaa luokassa. Havaittu liikuntakykyisyys selvitettiin pyytämällä oppilasta kirjoittamaan ”*niiden kolmen pojan nimet omalta luokalta, jotka ovat mielestäsi parhaita liikunnassa. Järjestyksellä ei ole merkitystä*”. Aina kun oppilaan nimi mainittiin vastauslomakkeessa, hän sai yhden pisteen. Koska tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella yksilön sosiaalista asemaa ja liikuntakykyisyyttä suhteessa omaan vertaisryhmään, oli erikokoisiin vertaisryhmiin kuuluvat pojat saatava keskenään vertailukelpoisiksi.

Vertaisryhmällä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yhden tavallisen peruskoululuokan poikien muodostamaa joukkoa. Vertailukelpoisiksi ryhmät saatiin standardoimalla eri testien tulokset. Standardoinnissa muuttujan arvosta vähennettiin ryhmän keskiarvo ja saatu erotus jaettiin hajonnalla (Metsämuuronen 2003, 359–360). Vastaavaan menettelyyn on päätyneet mm. Lease ym. (2002).

Sosiaalista asemaa arvioitiin kysymyksillä: *Lähdette luokan kanssa retkelle bussilla, kenen vieressä istuisit mieluiten? Nimeä kolme, järjestyksellä ei ole merkitystä* (suosittu, positiivinen valinta). *Onko luokkatovereissasi joku poika, jota et haluaisi bussissa viereesi istumaan* (torjuttu, negatiivinen valinta)? *Jos kävisi niin, että luokkaretkelle lähtiessä opettajan pitäisi yllättäen mennä toisessa bussissa retkipaikkaan kuin luokkanne oppilaat, niin ketä oppilasta sinä ehdotat luokaltasi opettajan sijaiseksi bussimatkan ajaksi? Valitse yksi pojista* (johtajavalinta). (Ropo

2007, 91–94). Oppilaiden saamat pistemäärät laskettiin samoin kuin edellä kuvatun vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden pistemäärät. Lopuksi pistemäärät standardoitiin, jotta niistä saatiin vertailukelpoisia.

Tässä tutkimuksessa Koululaisten kunnon ja liikehallinnan mittaaminen -testistöstä (Nupponen ym. 1999) valittiin 3.–6.-luokkalaisille soveltuvat, monipuolisesti liikuntakykyisyyden eri osa-alueita mittaavat testit. Oppilaan liikuntakykyisyys muodostui sukkulajuoksun, edestakaisin hyppelyn, vauhdittoman pituushypyn, eteentaivutuksen, 8-kuljetuksen tarkkuusheiton ja flamingoseisonnan yhteistuloksena. Ryhmien välisen vertailun mahdollistamiseksi jokaisen testin tulokset standardoitiin. Testien tuloksista muodostettiin summamuuttuja, joka kuvasi oppilaan mitattua liikuntakykyisyyttä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaisia yhteyksiä on mitatulla liikuntakykyisyydellä, vertaisten havaitsemalla liikuntakykyisyydellä ja sosiaalisella asemalla alakoulun 3.–6.-luokkalaisten poikien keskuudessa. Tavoitteen pohjalta muodostettiin kolme tutkimuskysymystä, joita jokaista tarkasteltiin myös jakamalla kohdejoukko nuorempiin (3.–4.-lk) ja vanhempiin (5.–6.-lk) oppilaisiin.

1. Miten mitattu liikuntakykyisyys on yhteydessä vertaisten havaitsemaan liikuntakykyisyyteen?
2. Miten mitattu liikuntakykyisyys on yhteydessä sosiaaliseen asemaan?
3. Miten vertaisten havaitsema liikuntakykyisyys on yhteydessä sosiaaliseen asemaan?

Yhteyksien tarkasteluun käytettiin jatkuvien muuttujien analysointiin tarkoitettua Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerrointa. Merkitsevyystasoina käytettiin melkein merkitsevää (*), jolloin korrelaatio eroaa nolasta alle 5 % riskitasolla, merkitsevää (**), jolloin korrelaatio eroaa nolasta alle 1 % riskitasolla ja erittäin merkitsevää (***), jolloin korrelaatio eroaa nolasta alle 0,1 % riskitasolla. Korrelaatiota pidettiin korkeana, kun korrelaatiokertoimen arvo oli välillä 0,60–0,80, kohtuullisena välillä 0,40–0,60 ja lievänä välillä 0,20–0,40 (Metsämuuronen 2003, 305, 466).

3. TULOKSET

Liikuntakykyisyyden summamuuttujaa verrattiin vertaisten havaitsemaan liikuntakykyisyyteen (taulukko 1). Yhteys tutkittujen ilmiöiden välillä oli molemmilla ikäryhmillä (3.–4.-luokkalaiset ja 5.–6.-luokkalaiset) vahva ja tilastollisesti merkitsevä. Vanhemmilla oppilailta yhteys oli hieman voimakkaampi ($r = 0,68$; $p < 0,01$), kuin nuoremmilla ($r = 0,61$; $p < 0,01$).

Liikunnallisuutta mittaavissa testeissä menestyneitä oppilaita pidettiin hyvinä liikunnassa.

Taulukko 1. Mitatun ja vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden yhteys.

	Vertaisen havaitsema liikuntakykyisyys (3.–4.-lk, n=52)	Vertaisen havaitsema liikuntakykyisyys (5.–6.-lk, n=52)	Vertaisen havaitsema liikuntakykyisyys (kaikki, n=104)
Vauhditon pituushyppy	0,54**	0,62**	0,58**
8-kuljetus	0,54**	0,58**	0,56**
Edestakaisin hyppely	0,55**	0,64**	0,60**
Tarkkuusheitto	0,16	0,22	0,19
Eteentaivutus	-0,06	0,26	0,10
Sukkulajuoksu	0,61**	0,65**	0,63**
Flamingoseisonta	0,25	0,24	0,24*
Liikuntakykyisyys (kaikki testit)	0,61**	0,68**	0,65**

$p < 0,01$ **, $p < 0,05$ *

Tarkasteltaessa lähemmin vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden ja liikuntakykyisyysmittariston eri testien korrelaatioita huomataan, että sukkulajuoksun,

edestakaisin hyppelyn, vauhdittoman pituushypyn ja 8-kuljetuksen kohdalla yhteydet ovat selvästi muita testejä voimakkaampia. (taulukko 1).

Mitattu liikuntakykyisyys oli lievässä yhteydessä oppilaan suosioon, Pearsonin korrelaatiokerroin oli 0,27 ($p < 0,01$) (taulukko 2). Tarkasteltaessa mitatun liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen suosion yhteyksiä luokkatasoittain huomattiin, että sosiaalisesta suosiosta kertova positiivinen valinta oli jonkin verran voimakkaammassa yhteydessä liikuntakykyisyyteen nuoremmilla oppilailla ($r = 0,36$; $p < 0,01$) kuin vanhemmilla oppilailla ($r = 0,19$; $p > 0,05$). Heikko menestyminen liikuntakykyisyystesteissä oli yhteydessä torjutun asemaan, mutta vain 3.-4-luokan pojilla ($r = -0,26$; $p < 0,05$). Mitattu liikuntakykyisyys ei ollut yhteydessä johtajavalintoihin kummallakaan luokkatasolla.

Taulukko 2. Mitatun liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman yhteys.

	3.-4.-lk(n=52)			5.-6.-lk (n=52)			Kaikki (n=104)		
	Suosittu	Torjuttu	Joht.	Suosittu	Torjuttu	Joht.	Suosittu	Torjuttu	Joht.
Vauhditon pituushyppy	0,14	0,00	0,05	0,10	0,11	-0,28*	0,12	0,05	-0,12
8-kuljetus	0,19	-0,20	0,09	0,15	0,00	-0,14	0,17	-0,10	-0,03
Edestakaisin hyppely	0,31*	-0,19	0,12	0,18	-0,10	0,03	0,25*	-0,14	0,08
Tarkkuus-heitto	0,07	-0,29*	-0,03	-0,10	-0,01	-0,12	-0,02	-0,15	-0,08
Eteentaiv.	0,18	-0,15	-0,13	0,11	-0,13	-0,03	0,14	-0,14	-0,08
Sukkula-juoksu	0,42**	-0,31*	0,04	0,31*	-0,07	0,01	0,36**	-0,19	0,03
Flamingo-seisonta	0,20	0,04	0,19	0,13	0,06	-0,03	0,16	0,05	0,08
Mitattu liikuntakykyisyys	0,36**	-0,26*	0,08	0,19	-0,03	-0,12	0,27**	-0,14	-0,03

p<0,01**, p<0,05*

Tutkimuksessa selvitettiin myös, miten liikuntakykyisyyttä mittaavat erilliset testit korreloivat oppilaan sosiaaliseen asemaan (taulukko 2). Sukkulajuoksun tulos oli yksittäisistä testeistä selvimmän yhteydessä sosiaaliseen suosioon. Yhteys oli kohtuullinen nuoremmilla pojilla ($r = 0,42$; $p < 0,01$) ja hieman matalampi vanhemmilla pojilla ($r = 0,31$; $p < 0,05$). Myös edestakaisin hyppely -testi oli yhteydessä sosiaaliseen suosioon, mutta yhteys oli lievä ($r = 0,25$; $p < 0,05$). Nuoremmilla oppilailla heikot tulokset sukkulajuoksussa ($r = -0,31$; $p < 0,05$) ja tarkkuusheitossa ($r = -0,29$; $p < 0,05$) olivat lievässä yhteydessä torjutun asemaan. Vauhditon pituushyppy oli negatiivisessa yhteydessä johtajuusvalintaan ($r = -0,28$; $p < 0,05$). 5.-6.-luokan pojilla.

Vertaisten havaitsemaa liikuntakykyisyys oli 3.–4.-luokan pojilla kohtalaisesti yhteydessä sosiaaliseen suosioon ($r = 0,55$; $p < 0,01$) ja lievässä negatiivisessa yhteydessä ($r = -0,30$; $p < 0,05$) torjutun asemaan. Vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman välillä ei tässä tutkimuksessa havaittu yhteyttä 5.–6.-luokkalaisilla pojilla (taulukko 3).

Taulukko 3. Mitatun ja vertaisen havaitseman liikuntakykyisyyden yhteys sosiaaliseen asemaan.

	Suosittu 3.-4. lk	Torjuttu 3.-4. lk	Suosittu 5.-6. lk	Torjuttu 5.-6. lk
Mitatun liikuntakykyisyys	0,36**	-0,26*	0,19	-0,03
Vertaisen havaitseman liikuntakykyisyys	0,55**	-0,30*	0,12	-0,05

$p < 0,01$ **, $p < 0,05$ *

4. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman yhteyttä alakouluikäisten poikien vertaisryhmässä. Mitattu ja vertaisten havaitsema liikuntakykyisyys olivat molemmat positiivisessa yhteydessä oppilaan sosiaaliseen suosioon ja negatiivisessa yhteydessä oppilaan torjuttuun asemaan luokassa. Liikuntakykyisyyden ja oppilaan johtaja-aseman välillä ei löytynyt yhteyttä.

Tulosten mukaan Hämeenlinnan normaalikoulun 3.–6-luokkalaiset pojat arvioivat vertaistensa liikuntakykyisyyttä yhtäpitävästi Koululaisten kunnan ja liikehallinnan mittaaminen –testistön (Nupponen ym. 1999) kanssa. Tarkasteltaessa lähemmin mitatun ja vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden yhteyttä näyttää siltä, että 3.–6.-luokkalaiset pojat yhdistivät liikunnalliseen kyvykkyyteen vain osan liikuntakykyisyyden osa-alueista (taulukko 1). Tulosten mukaan liikunnallisina pidetyt oppilaat menestyivät parhaiten kuntokkyjä, kuten voimaa ja nopeutta mittaavissa testeissä. Vertaisten liikunnallisiksi arvioimat pojat eivät sen sijaan menestyneet muita paremmin liikehallintaa ja notkeutta mittaavissa testeissä. Poikkeuksena tästä oli liikehallintaa mittaava 8-kuljetustesti, jossa liikunnallisiksi arvioidut pojat pärjäsivät hyvin.

Mitatun ja vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden yhteyden yhtenä heikentäjänä saattaa olla erilaiset kriteerit muuttujien välillä. Oppilaiden on todettu arvostavan kyvykkyyttä heille merkityksellisissä liikuntasuorituksissa ja -taidoissa (Swain 2000, 95-109). Alakoulun pojat arvostavat todennäköisesti kyvykkyyttä jalkapallossa, salibandyssä ja jääkiekossa, koska nämä lajit lukeutuvat suomalaispoikien harrastetuimpien lajien joukkoon (Rintala ym. 2013, 42). Näissä Hämeenlinnassakin vahvasti edustettuina olevissa lajeissa korostuvat voima- ja nopeusharjoittelu. Lisäksi edellä mainittujen lajien asema koululiikunnassa, välituntileikeissä ja poikien vapaa-ajassa on merkittävä. Tämä saattaa selittää 8-kuljetuksen ja vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden kohtalaisen vahvaa yhteyttä.

Hämeenlinnalaisen alakoulun 3.–6.-luokkalaisten poikien mitatulla ja vertaisten havaitsemalla liikuntakykyisyydellä oli merkitystä sosiaalisen aseman määrittymisessä. Tässä tutkimuksessa liikuntakykyisyystesteissä menestyneet oppilaat olivat usein luokan suosittujen poikien joukossa. Vastaavasti testeissä heikommin menestyneet pojat olivat usein torjutun asemassa. Liikunnassa osoitettua pätevyyttä on pidetty merkittävänä sosiaalisen aseman selittäjänä poikien

vertaisryhmässä (Caravita ym. 2011, 672–677; Chase & Dummer 1992, 418–421; Jago, ym. 2009; Kahila 1993, 18; Nupponen ym. 1991, 102; Ommundsen ym. 2010, 390; Weiss & Duncan 1992, 178–179). Vaikka tämän tutkimuksen perusteella liikuntakykyisyydellä ja sosiaalisella asemalla oli selvä yhteys nuorempien poikien vertaisryhmässä, ei mitattu liikuntakykyisyys ollut enää vanhemmilla pojilla tilastollisesti merkitsevä. Myös nuoremmilla pojilla yhteys liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman välillä oli aiempiin tutkimuksiin verrattuna hieman vähäisempi. Esimerkiksi Caravitan ym. (2011, 672) tutkimus löysi vahvan korrelaation neljäsluokkalaisten poikien ihailun aseman ja liikuntakykyisyyden väliltä ($r = 0,68$; $p < 0,01$) ja Chasen ja Dummerin (1992, 418–421) tutkimuksessa 60 % pojista valitsi taitavuuden liikunnassa ja urheilussa tärkeimmäksi sosiaalisen aseman määrittäjäksi. Toisaalta tämän tutkimuksen tulos vastaa Nupposen ym. (1991) saamaa tulosta liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman välisen suhteen heikkenemisestä luokkatason noustessa.

Näyttää siltä, että liikuntakykyisyyden rooli sosiaalisen aseman määrittäjänä ja liikunta-aktiivisuuden lasku ajoittuvat samaan ikävaiheeseen. Liikunta-aktiivisuuden on todettu jo vuosien ajan vähenevän murrosiässä (Kalaja ym. 2010, 70; Rintala ym. 2004, 24; Yli-Piipari ym. 2009, 65–66) ja etenkin pojilla liikunta-aktiivisuuden lasku on dramaattista ikävuosina 11–15 (Aira ym. 2013, 17). Liikuntakykyisyyden ja sosiaalisen aseman iän mukana heikkenevän yhteyden voidaan ajatella ilmentävän yleistä trendiä liikunnan arvostuksen kokonaisvaltaisesta heikkenemisestä murrosiässä. Tuoreessa Nuorisotutkimusverkoston pamflettikokoelmassa Katja Rajala ym. (2013, 27) tuovat esiin nolouden kulttuurin, joka passivoittaa yläkoululaisia. Yläkoululaisen statukseen kuuluu tehdä vain sellaisia asioita, jotka näyttävät muiden silmissä hyvältä. Rajala ym. (2013, 27) ovat huolissaan siitä, että aktiivisen elämäntavan sijaan ”coolina” nähdään hengailuhenki. Tutkimuksen kohdejoukko asui pääosin keskustan alueella, jolloin on mahdollista olettaa murrosiän merkkien ja esimerkiksi nolouden kulttuurin tavoittavan jo alakoulun yläluokilla olevia poikia. Yksi mahdollisuus liikunnan ja liikkumisen arvostuksen nostamiseen lienevät omaehtoisuuden ja vaihtoehtoisten liikuntamuotojen tukemisessa (Aarresola 2013, 57–58; Liikanen & Rannikko 2013, 47–51).

Poikien arvostuksen kohteeksi voi myös nousta aivan uusia ominaisuuksia. Lintunen (2007, 153) on todennut oppilaiden noin 10 vuoden iässä alkavan vertailla fyysisten ominaisuuksiensa lisäksi myös psyykkisiä kykyjään. On mahdollista, että minäkäsityksen monipuolistumisen kautta

tuossa iässä nousee esille myös muita inhimilliseen elämään liittyviä osa-alueita, jotka määrittävät liikuntataitojen ohella yksilön sosiaalista asemaa. Nyky-yhteiskunta tarjoaa nuorille jatkuvasti monenlaisia uusia tilaisuuksia hankkia sosiaalista pätevyyttä ja arvostusta. Manninen (2010, 80) nostaa yhdeksi uudeksi sosiaalisen suosion selittäjäksi tietokone- ja konsolipelaamisessa osoitetun taituruuden.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että liikuntakykyisyydesteissä menestyvän 3.–4-luokan pojan on helpompi hankkia sosiaalista suosiota ja hyväksyntää vertaisryhmältään kuin liikuntakykyisyydesteissä heikommin menestyvän pojan. Tuloksen ja tutkimusteorian mukaan 3.–4.-luokkalaisten poikien tavoittelemiin maskuliinisiin ihanteisiin kuuluu oleellisena osana liikuntakykyisyys (Manninen 2010, 80). Erityisesti 9–10-vuotiaat pojat näyttävät arvostavan liikuntaa, ja siinä menestyminen vaikuttaa heidän asemaansa oman luokkansa poikien keskuudessa. Alakoulun opettajan on hyvä tiedostaa liikuntakykyisyyden merkitys poikien sosiaalisten suhteiden määrittäjänä. Liikuntatunneilla opettajan tulisi erityisesti huomioida liikuntakykyisyydeltään heikommat oppilaat. Opettajan tulee tarjota oppilailleen monenlaisia menestymisen ja onnistumisen mahdollisuuksia.

Tässä tutkimuksessa mitatulla liikuntakykyisyydellä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä johtajavalintoihin. Yhteyden puuttumista voidaan pitää aiempien tutkimusten valossa ristiriitaisena tuloksena (Jago ym. 2009; Nupponen ym. 1991, 102). Tuloksen mukaan voidaan päätellä, että alakouluikäiset pojat arvostavat johtajassaan muita ominaisuuksia kuin liikuntakykyisyyttä.

Tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalisen aseman ja vertaisten havaitseman liikuntakykyisyyden yhteys oli useimmiten voimakkaampi kuin sosiaalisen aseman ja mitatun liikuntakykyisyyden. Tulos voi kertoa siitä, että oppilaat arvioivat oman kaverinsa tai muuten suosittuna pidetyn pojan paremmaksi liikkujaksi kuin hän todellisuudessa oli. Toisaalta voidaan ajatella myös mittarin mitanneen sitä liikuntakykyisyyttä tai niitä liikuntataitoja, jotka ovat 3.–6.-luokkalaisille pojille merkityksellisiä.

Tutkittavia ilmiöitä tarkasteltiin ainoastaan yhden koulun sisällä. Tutkimus antaa tarkan kuvan kohteena olleen koulun sen hetkisestä tilanteesta, mutta saatuja tuloksia ei voi yleistää koskemaan suurempaa joukkoa. Tutkimuksen kohteena olleessa kouluyhteisössä saataisiin

varmasti samalla menetelmällä eri vuosina erilaisia tuloksia ryhmien vaihtuvuuden seurauksena. Tutkimuksessa käytetty liikuntakykyisyyden mittari ei välttämättä ole ajanmukaisin tapa tarkastella sosiaalisen aseman ja liikuntakykyisyyden yhteyttä. Testistössä mittauksen ulkopuolelle jäävät lajitaidolliset osa-alueet, joilla voi olla merkitystä, kun oppilaat arvioivat luokkatovereidensa liikuntakykyisyyttä

LÄHTEET

Aarresola, O. 2013. Omaehtoisuudesta urheilun kilpaetu? Teoksessa: P. Harinen & A. Rannikko (toim.) Tässä seison enkä muuta voi? Nuorisotutkijoiden ajatuksia nuorten liikunnasta ja sen kipupisteistä. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu 65, 55–59.

Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. 2013. Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2013: 3.

Anderson, C., John, O.P., Keltner, D. & Kring, A.M. 2001. Who attains social status? Effects of personality and attractiveness in social groups. *Journal of Personality and Social Psychology* 81 (1), 116–132.

Caravita, S. C. S., Pöyhönen, V. Rajala, I. & Salmivalli, C. 2011. The architecture of high status among Finnish youth. *British journal of Developmental Psychology* 29 (3), 668–679.

Chase, M. A. & Dummer, G. M. 1992. The role of sports as a social status determinant for children. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 63 (4), 418–424.

Holopainen, S. 1990. Koululaisten liikuntataidot. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 26.

Huotari, P. 2004. Kaikki kunnossa? - Suomalaisten koululaisten fyysinen kunto vuosina 1976 ja 2001. Jyväskylä, LIKES-tutkimuskeskus. *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu* 162. Lisensiaatintutkimus.

Jago, R., Brockman, R., Fox, K. R., Cartwright, K., Page, A. S. & Thompson, J. L. 2009. Friendship groups and physical activity: qualitative findings on how physical activity is initiated and maintained among 10-11 year old children. *International journal of behavioral nutrition and physical activity* 6 (1). <http://www.ijbnpa.org/content/6/1/4>. Tarkistettu 24.9.2013.

Kahila, S. 1993. Opetusmenetelmän merkitys prososiaalisessa oppimisessä. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 29.

Kalaja, S., Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Watt, A. 2010. The role of gender, enjoyment, perceived physical activity competence, and fundamental movement skills as correlates of the physical activity engagement of Finnish physical education students. *Scandinavian sport studies forum* 1, 69-87.

Koskenniemi, M. 1977. *Sosiaalinen kasvatus koulussa*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Lease, A.M. Musgrove, K.T. & Axelrod J.L. 2002. Dimensions of social status in preadolescent peer groups. Likability, perceived popularity, and social dominance. *Social development* 11 (4), 508-533.

Liikanen, V. & Rannikko, A. 2013. Nuorten vaihtoehtoliikunnan viehätyks. Teoksessa: P. Harinen & A. Rannikko (toim.) *Tässä seison enkä muuta voi? Nuorisotutkijoiden ajatuksia nuorten liikunnasta ja sen kipupisteistä*. Nuorisotutkimusverkosto. *Verkkajulkaisu* 65, 47–52.

Lintunen, T. 2007. *Pätevyyskokemukset liikunnassa*. Teoksessa: P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) *Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan*. Porvoo: WSOY.

Manninen, S. 2010. *Iso, vahva, rohkeä – kaikenlaista. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa*. Oulun yliopisto. Väitöskirja.

Metsämuuronen, J. 2003. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nupponen, H., Soini, H. & Telama, R. 1999. *Koululaisten kunnan ja liikehallinnan mittaaminen*. Jyväskylä, LIKES-tutkimuskeskus. *Research Reports on Sport and Health* 118.

- Nupponen, H. 1997. 9-16 –vuotiaiden liikunnallinen kehittyminen. Jyväskylä, LIKES-tutkimuskeskus. Research Reports on Sport and Health 106.
- Nupponen, H., Halonen, L., Mäkinen, H. & Pehkonen, M. 1991. Tehostetun koululiikunnan tutkimus: Peruskoulun oppilaiden liikunnalliset, tiedolliset ja sosiaaliset toiminnot kolmen lukuvuoden aikana. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia A:146.
- Ommundsen, Y., Gundersen, K. A. & Mjaavatn, P. E. 2010. Fourth graders' social standing with peers: a prospective study on the role of first grade physical activity, weight status, and motor proficiency. *Scandinavian Journal of Educational Research* 54 (4), 377–394.
- Rajala, K., Turpeinen, S. & Laine, K. 2013. Notkeampi koulu – aktiivisempi koulupäivä? Teoksessa: P. Harinen & A. Rannikko (toim.) *Tässä seison enkä muuta voi? Nuorisotutkijoiden ajatuksia nuorten liikunnasta ja sen kipupisteistä*. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu 65, 24–28.
- Rintala, J., Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2013. Mieluisat ja epämieluisat koululiikuntalajit yhdeksäsluokkalaisten kokemina. *Liikunta & Tiede* 50 (1), 38–44.
- Rintala, P., Välimaa, R., Ojala, K., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kannas, L. 2004. Pitkäaikaissairaat ja vammaiset nuoret liikunnan harrastajina. *Liikunta & Tiede* 41 (6), 21–26.
- Ropo, E. 2007. Sosiometriset menetelmät kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: PS-kustannus, 87–101.
- Rovio, E., Lintunen, T. & Salmi, O. 2009. Ryhmäilmiöt liikunnassa. Tampere: Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 163.

Swain, J. 2000. 'The Money's Good, The Fame's Good, The Girls are Good': the role of playground football masculinity in a junior school. *British Journal of Sociology of Education* 21 (1), 95–109.

Swain, J. 2005. *Masculinities in Education*. Teoksessa: M. S. Kimmel, J. Hearn & R. W. Connell (toim.) *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Thousand Oaks: Sage, 213–229.

Weiss, M. & Duncan, S. 1992. The relationship between physical competence and peer acceptance in the context of children's sport participation. *Journal of sport & exercise psychology* 14 (2), 177–191.

Yli-Piipari, S., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2009. Koululaisten fyysisen aktiivisuuden seuranta 6. luokalta 8. luokalle. *Liikunta & Tiede* 46 (6), 61–67.